

РОЗДІЛ І. ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ, ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ

УДК 7.011.2

МОДЕЛЮВАННЯ ЕКСПОЗИЦІЙНОГО ОБРАЗУ

А.О. Сошніков, доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри музеєзнавства і пам'яткознавства ХДАК

В статті розглянуті концептуальні принципи розбудови музейної експозиції як системи образів, вибудованих у певній послідовності. Музейна експозиція, як і будь-яке художній твір, пробуджує асоціації, народжує образи, думки і почуття, збагачує культуру як творців експозиції, так і її відвідувачів. Наукова концепція експозиції формулює тему і провідну ідею експозиції, яка визначає її цілі та методи досягнення цих цілей. Архітектурно-художня концепція експозиції (генеральна рішення) - основна художня ідея, художній образ, в який повинна втілитися наукова концепція; визначає просторове побудова експозиції, основне колірне рішення, провідні експонати в залах. В результаті роботи художника створюється ряд ескізів або макет (розробляється після наукової концепції або одночасно з нею). Підключення художника до роботи вже на етапі становлення експозиційного задуму може значно збагатити цільний образ майбутньої експозиції, підказати науковому співробітникові несподівані ходи, повороти не тільки в розробці тематичної структури, а й в самій концепції експозиції. Основною структурною одиницею більшості експозицій є експозиційний комплекс, який утворює, відповідно до концепції експозиції, зорову та смислову єдність експонатів. Сценарій експозиції – це вид проектного документу, що представляє експозиційний задум у вигляді сюжетної схеми, пов'язуючи наукову концепцію з пластичним образом музейної експозиції. Сценарне проектування – творчий процес, що представляє собою складну синтетичну діяльність.

Ключові слова: музейна експозиція, експозиційний образ, наукова концепція, архітектурно-художня концепція, сценарій експозиції, експозиційний комплекс.

Постановка проблеми. Музейна експозиція – це система образів, вибудованих у певній послідовності. Експозиційний образ має низку характеристик. Перш за все, він одночасно цілісний і дискретний. Ми беремо окремо розсіпані речі, окремі фрагменти і єдина картина немов би складається із сукупності індивідуальних доль, конкретних предметів, відокремлених подій і явищ. Звідси виникає і конкретно-предметна природа експозиційного образу. Експозиційний образ створює у

відвідувача відчуття причетності. Це таке цілком первісне відчуття, коли образ та реальність поєднуються і події історії, представлені в експозиції, переводяться у внутрішній світ людини. Оскільки є відсилання нехай й вже минулої, але реальності, музей не стільки створює свій образ, скільки шукає свій рівень узагальнення і з безлічі образів створює єдиний узагальнений.

Аналіз досліджень і публікацій. Основою для написання даної статті послужили роботи з експозиційного проектування таких українських дослідників, як Н. Барановська, Л. Велика, Ю. Тітінюк.

Метою даної статті є філософсько-культурологічний аналіз методики моделювання експозиційного образу – однієї із провідних сфер музеалізаційний практик.

Виклад основного матеріалу. Музейна експозиція, як і будь-яке художній твір, пробуджує асоціації, народжує образи, думки і почуття, збагачує культуру як творців експозиції, так і її відвідувачів.

Наукова концепція експозиції формулює тему і провідну ідею експозиції, яка визначає її цілі та методи досягнення цих цілей. Концепція містить у собі аналіз наукової розробленості заявленої теми і складу колекцій музею, з чого формується завдання на створення плану комплектування та наукову розробку теми. Експозиціонер визначає майбутнього відвідувача - адресата експозиції, формулює основні принципи і методи побудови експозиції. Обов'язковою є аналіз приміщення майбутньої експозиції, особливо якщо це - пам'ятник архітектури. У загальному вигляді намічається тематична структура, що визначає послідовність експозиційних тим і маршрут, провідні експонати і комплекси, діорами, аудіовізуальні системи. В результаті формулюються вимоги до архітектурно-художнім вирішенням і експозиційного обладнання. Нарешті, визначається місце задуманої експозиції в системі експозицій музею і серед експозицій музеїв аналогічного профілю.

Архітектурно-художня концепція експозиції (генеральна рішення) - основна художня ідея, художній образ, в який повинна втілитися наукова концепція; визначає просторове побудова експозиції, основне колірне рішення, провідні експонати в залах. В результаті роботи художника створюється ряд ескізів або макет (розробляється після наукової концепції або одночасно з нею). Підключення художника до роботи вже на етапі становлення експозиційного задуму може значно збагатити цільний образ

майбутньої експозиції, підказати науковому співробітникові несподівані ходи, повороти не тільки в розробці тематичної структури, а й в самій концепції експозиції.

Основною структурною одиницею більшості експозицій є експозиційний комплекс, який утворює, відповідно до концепції експозиції, зорову та смислову єдність експонатів. Експозиційний комплекс може складатися з однорідних матеріалів (речовий комплекс, комплекс документів і ін.), або містити різні типи музейних джерел: речові, письмові, образотворчі, які, в цілому, утворюють складові тематичне і візуальне єдність.

Експозиційні комплекси можна класифікувати за видами: етнографічний комплекс, меморіальний комплекс, особистий комплекс та ін. Ансамблева експозиція у вигляді окремого комплексу також часто входить до складу тематичної експозиції. Сьогодні в музеях все частіше практикується саме таке "змішування жанрів".

Сценарій експозиції – це вид проектного документу, що представляє експозиційний задум у вигляді сюжетної схеми, пов'язуючи наукову концепцію з пластичним образом музейної експозиції. Автори інтерпретують наукову ідею, створюючи твір експозиційної драматургії, яку реалізує художник в формах пластичного мистецтва та дизайну. Сценарне проектування – творчий процес, що представляє собою складну синтетичну діяльність.

Проектування музейної експозиції будується на трьох закономірностях:

По-перше, це синтез, щонайменше, двох часів, наявність в структурі експозиції образу Часу, про який ведеться музейна розповідь та Часу, в якій ця розповідь ведеться, тобто часу створення експозиції. Тимчасова багатозначність образу створює у відвідувача відчуття його одночасного існування в двох часах.

По-друге, це синтез просторів. Архітектурний простір музею та простір його експозиції знаходяться в складних співвідношеннях, включаючи функціональні, стилістичні та емоційні зв'язки цих просторів.

По-третє, це синтез, взаємозв'язок окремих експозиційних предметів, що утворюють речову структуру музейної експозиції. Для організації такої структури необхідно класифікувати предмети, що беруть участь в її побудові, складові тканини експозиційного комплексу, визначити сутність,

місце і роль кожного з них у цілісному органічному музейному просторі.

Основою музейної експозиції є оригінальні пам'ятки матеріальної та духовної культури, тобто музейні предмети. На сучасному етапі розвитку мистецтва музейної експозиції можна виокремити п'ять типів предметів. Це – 1) музейний оригінал, 2) експозиційна бутафорія, 3) спеціально створений твір мистецтва, 4) модель або макет, 5) копія або науково-художня реконструкція.

Для оптимальної компоновки експозиційних матеріалів в комплексах науковий співробітник разом з художником вибирають експозиційні прийоми, тобто способи угруповання експозиційних матеріалів.

- Виділення експозиційних центрів і провідних експонатів, які несуть максимальне смислове і образне навантаження.
- Розрядка шляхом створення порожнього простору навколо найбільш важливих з метою акцентування на них уваги.
- Виявлення зв'язків між предметами, прийом «взаємної документації».
- Зіставлення, в т.ч. протиставлення (прийом контрастного показу).
- «Масований» показ однотипних матеріалів, сконцентрованих на невеликій площі.
- Розташування експонатів, які потребують розгляду з близької відстані, в межах найбільш зручного для огляду експозиційного поясу – області вертикальної поверхні експозиційного приміщення на рівні від 70-80 (нижня межа) до 200-220 см (верхня межа) від підлоги.
- Організація «експозиції у вікні», що дозволяє через отвір вітрини «зазирнути» в інший простір і час.
- Виділення першого і другого планів, а також створення прихованого плану експозиції в турнікетах, касетних стендах і т.п.
- Застосування дзеркал, луп обертових подіумів та інших технічних прийомів.

Висновок. Творчі колективи експозиціонерів знаходять і виробляють власні оригінальні прийоми створення експозиційних комплексів.

Література

1. Барановська Н. Експозиційна робота у діяльності музею / Н. Барановська // Historical and cultural studies. - 2015. - Vol. 2, Num. 1. - С. 13-17.
2. Велика Л.П. Музейне експозиційне мистецтво: Многр./ Харківська державна академія культури / Л.П. Велика. – Х.: ХДАК, 2000. – 160 с.

3. Тітінюк Ю.О. Дві музейні експозиції / Ю.О. Тітінюк // Двадцяті Сумцовські читання : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Музей у глобальному світі: інновації та збереження традицій», присвяченої 160-й річниці з дня народження видатного українського вченого, академіка Української академії наук М. Ф. Сумцова, 18 квітня 2014 р. / Харківський історичний музей. – Х. : Майдан, 2014. – С.51-64.

4. Тітінюк Ю.О. Концепція режисерської діяльності у формуванні музейної експозиції / Ю.О. Тітінюк // Вісімнадцяті сумцовські читання. Матеріали наукової конференції на тему «Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства», Харків, 18 квітня 2012 р. / Харківський історичний музей. – Х.: Майдан, 2012. – С.35-43.

5. Тітінюк Ю.О. Методика художнього формування сучасної музейної експозиції / Ю.О. Тітінюк // Сімнадцяті сумцовські читання. Матеріали наукової конференції на тему «Комунікаційний підхід у музейній справі як відповідь на потреби соціуму», Харків, 18 квітня 2011 р. / Харківський історичний музей. – Х.: Майдан, 2011. – С 19-29.

МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭКСПОЗИЦИОННОГО ОБРАЗА

А.А. Сошников

В статье рассмотрены концептуальные принципы развития музейной экспозиции как системы образов, выстроенных в определенной последовательности. Музейная экспозиция, как и любое художественное произведение, пробуждает ассоциации рождает образы, мысли и чувства, обогащает культуру как создателей экспозиции, так и ее посетителей. Научная концепция экспозиции формулирует тему и ведущую идею экспозиции, которая определяет ее цели и методы достижения этих целей. Архитектурно-художественная концепция экспозиции (генеральное решение) – основная художественная идея, художественный образ, в который должна воплотиться научная концепция; определяет пространственное построение экспозиции, основное цветовое решение, ведущие экспонаты в залах. В результате работы художника создается ряд эскизов или макет (разрабатывается после научной концепции или одновременно с ней). Подключение художника к работе уже на этапе становления экспозиционного замысла может значительно обогатить цельный образ будущей экспозиции, подсказать научному сотруднику неожиданные ходы, повороты не только в разработке тематической структуры, но и в самой концепции экспозиции. Основной структурной единицей большинства экспозиций является экспозиционный комплекс, который образует, согласно концепции экспозиции, зрительную и смысловое единство экспонатов. Сценарий экспозиции – это вид проектного документа, представляет экспозиционный план в виде сюжетной схемы, связывая научную концепцию с пластическим образом музейной экспозиции. Сценарное проектирование – творческий процесс, представляющий собой сложную синтетическую деятельность.

Ключевые слова: музейная экспозиция, экспозиционный образ, научная концепция, архитектурно-художественная концепция, сценарий экспозиции, экспозиционный комплекс.

MODELING EXPOSITIONS FORMS

A. Soshnikov

The article deals with the conceptual principles of museum exhibition development as a system of images arranged in a specific sequence. The museum exhibition, as well as any work of art evokes the association gives rise to images, thoughts and feelings, enrich culture as creators of the exhibition and its visitors. The scientific concept of the exhibition topic and formulates leading idea of the exposition, which defines its objectives and methods to achieve these goals. The architectural and art concept of exposure (general solution) - the basic idea of art, the artistic image, which should embody the scientific concept; It determines the spatial construction of the exposition, the main color scheme, the leading exhibits in the halls. As a result, the artist created a series of sketches or layout (developed after a scientific concept or simultaneously with it). Connecting to the artist's work at the stage of formation of the exposition design can greatly enrich the whole image of the future exposure, supporting researcher of unexpected moves, turns not only in the development of thematic structure, but also in the exhibition concept. The basic structural unit of most exhibitions is the exhibition complex, which forms, according to the exposition of the concept, visual and semantic unity exhibits. Exposure Scenario – it's kind of a project document, is exposition plan of the plot scheme, linking the scientific concept of a plastic image of the museum exhibition. Scenario design – a creative process, which is a complex synthetic activity.

Keywords: museum exhibition, exposition image, scientific concept, architectural and art concept, the exposure scenario, exposition complex.